

Прве слике српског грађанског друштва

Анастасу Јовановићу, чија се изложба радова отвара вечерас у Дому војске, можемо да захвалимо на томе што нам је данас познато како су неки од најистакнутијих људи 19. века изгледали

Михаило Обреновић, 1848. година

Јулија Обреновић, 1854. година

Први српски фотограф и литограф Анастас Јовановић био је уједно и први човек који је кнеза Михаила обавестио о историјском окончању отоманске владавине у Србији – о чињеници да се турска војска, након вишевековне владавине, повлачи из свих градова у нашој земљи и да Београд опет постаје српски град. Тај догађај званично је обележен предајом кључева кнезу Михаилу на Калемегдану, а ова прича остала је као сведочанство о високом положају који је овај уметник имао на нашем двору и у друштву. О томе нам прича Евгенија Блануша, виши кустос Народног музеја и аутор изложбе „Слика грађанског друштва”, на којој ће у Дому војске од вечерас бити приказани Јовановићеви радови.

Портрети чине највећи део стваралаштва аутора који је рођен пре тачно двеста година, и то је жанр у којем се он исказује у пуној снази, чиме истовремено приказује не само оне који су портретисани, већ, посредно, и поступну трансформацију српског друштва у грађански миље. Није познато колико је укупно иза себе оставио фотографских и литографских портрета, у Збирци Кабинета графике Народног музеја у Београду чува се готово стотину, док ће се пред публиком све до 21. октобра налазити 37 дела, већином литографија.

Моделу су му били политичари, државници, уметници, интелектуалци, али и сваки онај мали човек ко-

ји му је запао за око јер сликовито представља друштво у којем се живело. Управо овом ствараоцу можемо да захвалимо на томе што нам је данас познато како су неки од најистакнутијих људи 19. века заиста изгледали.

– Као лични секретар кнеза Милоша и управитељ двора кнеза Михаила, Јовановић је имао привилегију да се сусретне са најзначајнијим људима свог доба. Упознао је живе учеснике Првог и Другог српског устанка, затим Вука Караџића, Његоша... Сво-

▶ Као лични секретар кнеза Милоша и управитељ двора кнеза Михаила, Јовановић је имао привилегију да се сусретне са најважнијим личностима свог доба

је је моделе заиста могао да бира по значају и по вредности онога што су остварили. Стварање његове, по облику и квалитету, импозантне галерије портрета започето је у Бечу четрдесетих година 19. века и овом жанру био је посвећен наредне четири деценије – објашњава наша саговорница.

Говорећи о начину на који је радио Јовановић, Евгенија Блануша напомиње да се у изради литографија, из-

међу осталог, ослањао на предлошке сопствених фотографија.

– Радећи на тај начин и обузет живим емоцијама, Јовановић је у своја дела „уписао” и себе као ствараоца. Сугестивност представљених личности и њихова индивидуалност карактеристике су по којима је препознатљив, уз још један важан моменат: за разлику од стереотипних портрета његовог времена, они које је он урадио не региструју искључиво жељу наручилаца, то нису само парадни портрети, већ модерни, савремени, усмерени махом на личност модела и њихову психолошку изражајност. Знао је да препозна тренутак у којем се открива суштина представљене личности, интензивно усмеравајући своју пажњу на лице модела. Тај психолошки план, који се на његовим портретима намеће испред физичког, испред појавног, јесте оно што Јовановића издваја од конвенционалних портретиста његовог времена. Ово се посебно уочава на његовим фотографским портретима, на којима је тако нешто било теже постићи него на сликарским портретима тог времена. У литографији је био мајстор, али није био иноватор, нити је ту могао да постигне оно што је успео у фотографији. Кратко време од проналаска тог медија осетио је његовог моћ, увиђајући да то није само техничка иновација. Можемо слободно рећи да овај уметник спада међу прве праве портретисте у историји фотографске уметности – истиче кустоскиња.

М. Димитријевић